

DZIAŁANIA KONTROLNE I NADZORCZE NAD RACJONALNĄ GOSPODARKĄ ZŁOŻEM W ODKRYWKOWYCH ZAKŁADACH GÓRNICZYCH PROWADZONE PRZEZ OKRĘGOWY URZĄD GÓRNICZY WE WROCŁAWIU

CONTROL AND SUPERVISION ACTIVITIES LED BY THE REGIONAL MINING AUTHORITY IN WROCLAW ON THE RATIONAL MANAGEMENT OF THE MINERAL DEPOSIT IN THE OPEN-PIT MINING PLANTS

Miranda Ptak, Paweł Filbier – Okręgowy Urząd Górniczy we Wrocławiu

Artykuł przedstawia zadania jakie w ramach nadzoru i kontroli realizuje organ nadzoru górniczego w zakresie gospodarki złożem. Jednocześnie przedstawia jakie dokumenty i przepisy mają istotny wpływ na kształtowanie się racjonalnej gospodarki złożem. Na przykładzie działalności kontrolnej Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu autorzy artykułu zwracają uwagę na rolę i zadania organu nadzoru górniczego w zakresie racjonalnej gospodarki złożem oraz co stanowi przedmiot najczęściej stwierdzanych nieprawidłowości w czasie kontroli w zakresie gospodarki złożem.

Słowa kluczowe: górnictwo odkrywkowe, gospodarka złożem

This article describes the control and supervision tasks performed by the mining supervision authority within the scope of the mineral deposit management. Furthermore, it details what documents and regulations have a major influence on shaping rational management of the mineral deposit. Based on the example of control activities of The Regional Mining Authority in Wrocław, the authors of the article draw attention to the mining supervision authority role and tasks in the mineral deposit rational management and point out the most common inspection irregularities relating to mineral deposit management.

Key words: open pit mining, mineral deposit management

Wstęp

Pojęcie racjonalnej gospodarki złożem, nie jest pojęciem ściśle sparametryzowanym, ani prawnie zdefiniowanym. W ujęciu konkretnego złoża oznacza takie jego zagospodarowanie, aby na każdym etapie „życia” złoża (projektowanie eksploatacji, eksploatacja, likwidacja) w sposób najbardziej pełny, było ono wykorzystane. Właściwa gospodarka złożem, daje wymierne efekty w skali całego kraju, poprzez zrównoważony rozwój, a tym samym wpływa na bezpieczeństwo surowcowe kraju. Stale trwają prace nad lepszym modelem zabezpieczenia niezagospodarowanych złóż udokumentowanych, z uwzględnieniem wszystkich innych dóbr chronionych (szerzej w pracach Nieć, Radwanek - Bąk, Kasztelewicz, Ptak).

Racjonalna gospodarka złożem w dokumentach planistycznych

Od dawien dawna kopaliny były przedmiotem dóbr chronionych. Monarcha nadawał wolności górnicze i czerpał z nich korzyści. Dokumentuje to wiele pomników prawodawstwa

tamtých czasów np. Ordunek gorny. Dziś jest podobnie. Złoża jako dobro stanowiące wartość, podlegają ochronie prawnej, czego przejawem jest możliwość ich wydobywania na podstawie koncesji. Ochrona prawna złóż kopalin zagwarantowana jest pośrednio w ustawie zasadniczej w art. 5 oraz w art. 125 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska. Dla racjonalnej gospodarki złożem kluczowymi regulacjami są również przepisy dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego. Dzięki polityce przestrzennej, uruchamiany jest cały proces zagospodarowywania złóż na szczeblu krajowym, wojewódzkim i gminnym. To ujawnienie złóż kopalin w dokumentach planistycznych takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają decydujący wpływ na gospodarkę złożami w ujęciu krajowym (szerzej o roli dokumentów planistycznych [1,2,3]. Na gruncie przepisów nowej ustawy Prawo geologiczne i górnicze, istnieje obowiązek uwzględniania dokumentowania złóż w opracowaniach planistycznych tj.: udokumentowane złoża kopalin oraz udokumentowane wody podziemne, w określonym zakresie, w celu ich ochrony, ujawnia się w studium uwarunkowań i

kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania przestrzennego województwa. W terminie do dwóch lat od dnia zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez organy administracji geologicznej, obszary udokumentowanych złóż kopalin obowiązkowo wprowadza się do studium. Jest to nowa regulacja, gdyż dotychczasowa ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze nie wskazywała terminu wprowadzenia do studium. Jednakże zobowiązywała, że udokumentowane złoża kopalin należy uwzględnić w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w terminie trzech miesięcy. Niestety obowiązek ten nie był wykonywany przez gminy. Inwestor lub zainteresowana strona, aby wyegzekwować ten obowiązek, musiała liczyć się z koniecznością długotrwałych sporów sądowych. Przyjęte w nowej ustawie Prawo geologiczne i górnicze rozwiązanie, zakreśla bardzo długi okres na wprowadzenie do studium, ale konkretyzuje skutki, w przypadku kiedy obowiązek ten nie jest spełniony. Przewiduje w takim przypadku, że wojewodowie wprowadzają obszary udokumentowanych złóż kopalin do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, wydając w tej sprawie zarządzenie zastępcze. Po umieszczeniu obszarów udokumentowanych złóż w studium, zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, sporządza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, który ustala przeznaczenie funkcji terenu. Oczywiście uchwalenie takiego planu związane jest znowu z długotrwałą procedurą, a tym samym czas, kiedy złoża może być eksploatowane, realnie się wydłuża. Ustawodawca doprecyzował w ustawie Prawo geologiczne i górnicze, że sporządzone w trybie zarządzenia zastępczego wojewody studium, wywołuje skutki prawne takie jak studia uwarunkowań i kierunków uchwalony w trybie zwykłym. W 2012 roku w OUG we Wrocławiu dokonano 59 uzgodnień miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie zagospodarowania terenów górniczych, w tym 7 uzgodnień treści planów sporządzanych w trybie art.104 ust.2 Prawa geologicznego i górniczego. Urząd wydał 24 opinie dotyczące studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wydanych na podstawie przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Obserwowane zmiany jakich dokonała nowa ustawa Prawo geologiczne i górnicze, nie spowodowały skrócenia czasu „wprowadzania” złoża udokumentowanego do dokumentów planistycznych. Przywołały natomiast znane rozwiązanie jakie funkcjonuje w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w zakresie zarządzenia zastępczego.

Racjonalna gospodarka złożem w ustawie Prawo geologiczne i górnicze

Zgodnie z art. 168 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981) organ nadzoru górniczego sprawuje nadzór i kontrolę nad ruchem zakładu górniczego w szczególności w zakresie:

- gospodarki złożami kopalin w procesie ich wydobywania,
- ochrony środowiska i gospodarki złożem, w tym według kryterium wykonywania przez przedsiębiorców obowiązków określonych w odrębnych przepisach lub na ich podstawie.

Oznacza to, że przedmiotem zainteresowania jest złoża kopaliny. W rozumieniu ustawy Prawo geologiczne i górnicze,

złożem kopaliny jest takie naturalne nagromadzenie minerałów, skał oraz innych substancji, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Jednakże jak wiemy złoża podlegają ochronie, która jest lakonicznie określona w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. I zgodnie z ww. aktami prawnymi ochrona złóż polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopaliny, w tym kopaliny towarzyszących. Dlatego też, eksploatację złoża kopaliny prowadzi się w sposób gospodarczo uzasadniony, przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny. Na tym ma właśnie polegać racjonalna gospodarka złożem. Zgodnie z ustawą podejmujący eksploatację złóż kopaliny lub prowadzący tę eksploatację jest obowiązany przedsięwziąć środki niezbędne do ochrony zasobów złoża, jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do właściwego stanu inne elementy przyrodnicze (art. 125, 126 POŚ).

Rola i zadania organu nadzoru górniczego wynikające z ustawy z dnia 9 czerwca 2012 r.

– Prawo geologiczne i górnicze

Zadania organów nadzoru górniczego, koncentrują się przede wszystkim na gospodarce złożami kopaliny i ich ochronie w trakcie prowadzonej działalności górniczej. Działalności, która obejmuje rozpoznawanie złoża, dalej wydobywanie kopaliny i jej przeróbkę oraz zabezpieczenie części niewykorzystanego złoża np. w procesie likwidacji zakładu górniczego. Jest to kompleksowe podejście do gospodarki złożem. Zadania te są realizowane w ramach prowadzonych kontroli. Obecnie podstawowymi instrumentami dla urzędów górniczych jakie przewiduje ustawa Prawo geologiczne i górnicze w zakresie gospodarki złożami kopaliny w procesie ich wydobywania są:

- plany ruchu, gdzie w ramach ruchu zakładu górniczego odbywa się nadzór i kontrola nad gospodarką złożem,
- operaty ewidencyjne zasobów złóż kopaliny, które są przedmiotem kontroli nadzoru górniczego,
- dokumentacja mierniczo-geologiczna.

Plan ruchu

W zakresie gospodarki złożem kopaliny plan ruchu ustala zasady eksploatacji poprzez:

- określenie ewentualnych ograniczeń wpływających na dopuszczalność wydobycia kopaliny,
- określenie zasobów przemysłowych w części objętej eksploatacją,
- ustalenie projektowanych strat eksploatacyjnych i pozaeksploatacyjnych, ze szczegółowym uzasadnieniem powstania tych strat, obliczeniem ich wielkości oraz opisem miejsc występowania; zestawienie projektowanych strat w zasobach złoża kopaliny - przedstawia się w formie tabelarycznej według wzoru nr 3 w załączniku nr 2 Ministra Środowiska z dnia 16 lutego 2012 roku w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Dz.U. z 2012 r., poz. 372),
- ustalenie wielkości projektowanego wskaźnika wykorzystania złoża oraz wskaźnika wykorzystania zasobów przemysłowych, z uzasadnieniem;

- opis przedsięwzięć mających na celu kompleksowe i racjonalne wykorzystanie kopaliny głównej i kopaliny towarzyszących w okresie obowiązywania planu ruchu;
- opis części złoża kopaliny, której wydobycie nie jest technicznie możliwe lub gospodarczo uzasadnione.

Ustalenia dotyczące planowanych strat w złożu powinny znaleźć odzwierciedlenie w załącznikach graficznych: zakres planowanej eksploatacji powinien być w związku z planowaną wielkością wydobycia ustaloną w PZZ i wielkością strat złożowych. Ponadto na mapach wyrobisk górniczych oraz przekrojach należy nanieść straty złożowe.

W planie ruchu (punkt 4) istotne jest przedstawienie budowy geologicznej i warunków hydrogeologicznych złoża, w stopniu umożliwiającym ocenę prawidłowości zaprojektowania systemu i zakresu eksploatacji przedstawionych w pozostałych punktach i załącznikach planu ruchu. Ważne jest zawarcie informacji potrzebnych dla prawidłowego zaprojektowania ilości pięter, poziomów, pionowego i, w szczególności, poziomego zakresu eksploatacji, systemu odwadniania oraz doboru maszyn o parametrach umożliwiających racjonalne zagospodarowanie złoża oraz ograniczenie nieuzasadnionych strat w jego zasobach. Zbędne jest literalne przenoszenie treści dokumentacji geologicznej bądź hydrogeologicznej. Przyjęty i realizowany system eksploatacji i jej zakres powinien zapewniać jak najlepsze wykorzystanie złoża i minimalizację strat, przy uwzględnieniu ograniczeń wynikających z zachowania bezpieczeństwa powszechnego, bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony środowiska, ochrony obiektów budowlanych oraz zapobiegania szkodom. W przypadku likwidacji zakładu górniczego, w całości lub w części, przedsiębiorca jest obowiązany zabezpieczyć niewykorzystaną część złoża kopaliny oraz zabezpieczyć sąsiednie złoża kopaliny (art. 129 ust. 1 pkt 2 i 3 Pgg). Sposób wykonania obowiązków, o których mowa powyżej określa się w planie ruchu likwidowanego zakładu górniczego lub jego oznaczonej części (pkt 5 planu ruchu). Plan ten sporządza się tylko w takich przypadkach, gdy nie przewiduje się już eksploatacji złoża lub jego części. Szczegółowe wymagania dotyczące treści planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego określa załącznik nr 9 do rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie planów ruchu zakładów górniczych. W sytuacji, gdy likwidacja zakładu górniczego prowadzona jest równoległe z eksploatacją złoża, plan ruchu sporządza się zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia. Jeżeli w zakładzie górniczym nie stosuje się przepisów o planach ruchu zakładu górniczego, zakres i sposób wykonania obowiązków dotyczących ochrony środowiska i likwidacji zakładu górniczego, ustala organ koncesyjny w decyzji stwierdzającej wygaśnięcie koncesji (art. 39 ust. 2 Pgg).

Działalność kontrolna Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu w zakresie gospodarki złożem

W trakcie prowadzonej działalności górniczej przedsiębiorca jest zobowiązany:

1. Do prowadzenia ewidencji zasobów złoża (art. 101 Pgg), które polega na ustalaniu zmian w zasobach, których przyczyną powstania jest:
  - dokładniejsze rozpoznanie złoża,
  - eksploatacja złoża i straty spowodowane eksploatacją złoża,
  - zmiana granic lub podział złoża,
  - przeklasyfikowanie geologicznych zasobów bilansowych

do pozabilansowych, zasobów pozabilansowych do bilansowych, zasobów przemysłowych do nieprzemysłowych bądź zasobów nieprzemysłowych do przemysłowych lub do strat, albo strat do zasobów przemysłowych.

W operacji ewidencyjnym uwzględnia się w szczególności dane dotyczące tych części złoża kopaliny, których wydobycie nie jest technicznie możliwe lub nie jest gospodarczo uzasadnione. Ewidencję prowadzi się na podstawie operatu ewidencyjnego sporządzanego corocznie w terminie do dnia 28 lutego, na podstawie obmiaru wyrobiska.

W przypadku działalności prowadzonej na podstawie koncesji udzielonej przez starostę obmiaru złoża dokonuje się co trzy lata. W corocznie sporządzanym operacie ewidencyjnym określa się stan zasobów złoża kopaliny, wielkość wydobycia i strat jako wielkości szacunkowe, pozostawiając szczegółowe ich ustalenie do czasu dokonania obmiaru wyrobisk.

2. Przedsiębiorca jest zobowiązany posiadać dokumentację mierniczo-geologiczną i uzupełniać ją w miarę postępu robót górniczych. Osobami uprawnionymi do aktualizacji ww. dokumentacji są miernicy górniczy i geolog górniczy, każdy w zakresie swoich kwalifikacji. Od stycznia 2012 r. w odkrywkowych zakładach górniczych czynności te mogą wykonywać odpowiednio uprawnieni geodeci oraz geolodzy posiadający uprawnienia do sporządzenia dokumentacji geologicznej.

3. Rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w odkrywkowych zakładach górniczych wydobywających kopaliny podstawowe i pospolite nakładają obowiązek zapewnienia obsługi geologicznej i mierniczej, której zadaniem jest prawidłowe i terminowe sporządzanie i aktualizowanie dokumentacji mierniczo - geologicznej zakładu górniczego.

Szczegółowe zadania służby geologicznej w zakresie obsługi geologicznej zakładu górniczego obejmują:

- kontrolę robót górniczych i wiertniczych wykonywanych na potrzeby zakładu górniczego,
  - artowanie, profilowanie i opróbowanie robót górniczych i wiertniczych,
  - badanie budowy geologicznej górotworu,
  - sporządzanie podstawowych dokumentów związanych z pracami geologicznymi i górniczymi,
  - prowadzenie okresowej aktualizacji treści geologicznej map,
  - prowadzenie ewidencji i sporządzanie bilansu zasobów oraz strat w zasobach,
  - kontrolę i badanie jakości złoża oraz zmienności parametrów jakościowych w procesie wydobywania i przeróbki kopaliny,
  - kontrolę czystości wybierania złoża i zabezpieczenia przed zniszczeniem kopaliny towarzyszących,
  - kontrolę wykorzystania kopaliny towarzyszących i odpadów poeksploatacyjnych,
  - prowadzenie okresowych analizy gospodarki złożem.
- Inspektorzy Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu w ramach nadzoru i kontroli w zakresie gospodarki złożem, kontrolują:
- realizację warunków określonych w koncesji i planie ruchu zakładu górniczego,
  - dokumentację mierniczo – geologiczną, w tym dokumenty pomiarowe, obliczeniowe i kartograficzne wymienione

w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie dokumentacji mierniczo-geologicznej (Dz.U. 291, poz. 1713),

- operat ewidencyjny zasobów złoża.

Kontrola odbywa się w nawiązaniu do stanu stwierdzonego stanu faktycznego, udokumentowania złoża, wielkości zasobów przemysłowych, zasobów nieprzemysłowych i strat określonych w projekcie zagospodarowania złoża.

W czasie kontroli dokonuje się analizy zgodności prowadzonej eksploatacji z projektem zagospodarowania złoża i planem ruchu. Sprawdzana jest zgodność prowadzonych robót górniczych (w szczególności przyjęte rzedne eksploatacji, położenie i parametry docelowych skarp wyrobiska, szerokości pasów ochronnych) oraz porównanie zatwierdzonych w planie ruchu wskaźników wykorzystania zasobów przemysłowych złoża do wskaźników obliczonych w roku sprawozdawczym.

Stałym elementem nadzoru jest również:

- kontrola przeprowadzania analiz gospodarki złożem,
- kontrola książki uwag służby mierniczo – geologicznej, w tym dokonanych wpisów, w szczególności dotyczących uchybień w zakresie racjonalnej gospodarki złożem, przedkładania tej informacji kierownikowi ruchu zakładu górniczego w celu wyznaczenia terminu i osób odpowiedzialnych za usunięcie zgłoszonych nieprawidłowości,
- kontrola wykonania poleceń kierownika ruchu zakładu górniczego dotyczących uchybień w zakresie racjonalnej gospodarki złożem,
- kontrola wyrobiska eksploatacyjnego kopalni ze względu na zgodność z warunkami przedstawionymi w projekcie zagospodarowania złoża i planie ruchu oraz przyjętymi do obliczenia zmian zasobów,
- kontrola zapewnienia przez przedsiębiorcę obsługi geologicznej zakładu górniczego, włącznie z ustaleniem zakresu jej zadań przez kierownika ruchu zakładu górniczego, prawidłowością ustaleń tego zakresu w danym zakładzie górniczym oraz ich realizacją.

Jednym z najważniejszych elementów prowadzonych kontroli jest wizja terenowa, w trakcie, której inspektorzy Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu sprawdzają w jaki sposób prowadzone są pomiary inwentaryzacyjne elementów i zjawisk geologicznych i ich zgodność z ustaleniami dokumentacji mierniczo - geologicznej. Następuje sprawdzenie, czy w przypadku stwierdzenia zaburzeń geologicznych oraz zmian warunków geologiczno-górniczych w stosunku do dokumentacji geologicznej, osoby kierownictwa i dozoru ruchu zgłaszają służbie mierniczo-geologicznej ww. zjawiska w celu ich udokumentowania. Ponadto dokonywana jest kontrola lokalizacji zwałowisk i składowisk, tj. czy znajdują się w one w tej części wyrobiska górniczego, z której wyeksploatowano całkowicie kopalinę, lub poza granicą udokumentowania zasobów bilansowych, w miejscu niepowodującym pogorszenia warunków późniejszej eksploatacji tych zasobów.

Szczególne znaczenie w działalności kontrolnej prowadzonej przez nadzór górniczy ma kontrola operatu ewidencyjnego obejmująca:

- a) kwalifikacje sporządzającego operat ewidencyjny,
- b) ustalenie czy operat został sporządzony na podstawie obmiaru wyrobiska (w przypadku działalności prowadzonej na podstawie koncesji starosty obmiaru wyrobisk dokonuje się co 3 lata,
- c) sprawdzenie czy do operatu zostały dołączone kopie map

wyrobisk górniczych, z obliczeniem zasobów złoża kopaliny wymienionych w § 2 ust. 1 pkt. 3 lit. a) rozporządzenia MŚ w sprawie operatu ewidencyjnego oraz wzorów informacji o zmianach zasobów złoża kopaliny. Obmiar wyrobiska powinien uwzględniać rzedne poszczególnych poziomów oraz rzeczywistego dna wyrobiska – w tym pod lustrem wody,

- d) kontrolę części graficznej:
  - naniesienia zakresu zmian zasobów w blokach obliczeniowych (lub w innych przestrzeniach, w przypadku obliczania zasobów innymi metodami), których użyto w dokumentacji geologicznej i projekcie zagospodarowania złoża,
  - zakresu prowadzonych robót w odniesieniu do ustaleń: koncesji, planu ruchu, innych dokumentów,
  - porównania stanu skarp wyjściowych na początek danego okresu sprawozdawczego i koniec okresu poprzedniego (weryfikacji można dokonać poprzez porównanie ze zmianami przedstawionymi w dokumentacji mierniczo-geologicznej),
  - zgodności części graficznej operatu z dokumentacją mierniczo-geologiczną,
  - zachowania numeracji i oznaczeń poszczególnych parcel lub bloków obliczeniowych, których użyto w dokumentacji geologicznej i projekcie zagospodarowania złoża.

- e) kontrolę części tabelarycznej w zakresie:
  - kompletności zestawień, o których określonych w § 2 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia MŚ w sprawie operatu ewidencyjnego oraz wzorów informacji o zmianach zasobów złoża kopaliny,
  - prawidłowości przyjętych do obliczeń stanów wyjściowych zasobów złoża na początek okresu rozliczeniowego w stosunku do ostatniego operatu ewidencyjnego lub - w przypadku ich wykonania - dodatku do dokumentacji geologicznej lub projektu zagospodarowania złoża,
  - prawidłowości dokonanych obliczeń i przyjętych wartości w zakresie:
    - rachunkowym,
    - przyjętych gęstości do przeliczenia kubatury złoża na jednostki masy oraz w nawiązaniu do części graficznej i dokumentacji mierniczo-geologicznej:
    - przyjętych do obliczeń powierzchni ubytków,
    - przyjętych do obliczeń wysokości ścian (skarp, miąższości złoża).

- f) Kontrolę części tekstowej w zakresie uzasadnienia powstałych zmian w zasobach złoża kopaliny, uzasadnienia kwalifikacji zasobów oraz, w szczególności, wyczerpującego uzasadnienia powstałych w okresie rozliczeniowym zmian z tytułu strat i lepszego rozpoznania złoża. Przyczyny powstałych zmian w zasobach (lepsze rozpoznanie, straty, inne) powinny być poparte dowodami ich istnienia, w tym np:

- pomiarami inwentaryzacyjnymi elementów i zjawisk geo-

- logicznych, o których mowa w pkt. 5.1. załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie dokumentacji mierniczo-geologicznej (Dz.U. Nr 291, poz. 1713),
- wpisami w książce uwag służby geologicznej i mierniczej zakładu górniczego,
  - mapami podstawowymi, przeglądowymi i specjalnymi aktualizowanymi okresowo o treści geologiczne,
  - protokołami z okresowych analiz gospodarki złożem,
  - innymi dowodami (np. zeskalowane zdjęcia, raporty produkcyjne).
- g) Porównanie osiągniętych strat oraz wskaźników wykorzystania zasobów z ustaleniami koncesji, projektu zagospodarowania, planu ruchu zakładu górniczego.
- h) Kontrolę, czy przedsiębiorca posiada zgodę (wydaną w drodze decyzji) właściwego organu koncesyjnego na dokonanie przeklasyfikowań, w przypadku gdy wielkość przeklasyfikowania w okresie sprawozdawczym przekracza 50% wielkości rocznego wydobycia ze złoża.
- i) Kontrolę zgodności danych przedstawionych w sporządzanej przez przedsiębiorcę „Informacji o zmianach zasobów złoża”, o której mowa w art. 101 ust. 8 Pgg z danymi z operatu ewidencyjnego zasobów.

Najczęstsze nieprawidłowości dotyczące gospodarki złożem stwierdzane w trakcie kontroli prowadzonych przez OUG we Wrocławiu

Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości w ramach sprawowanego nadzoru górniczego dotyczą braku operatu ewidencyjnego lub błędów w sporządzeniu operatu ewidencyjnego. Błędy mają przeważnie charakter rachunkowy albo polegają na braku naniesienia zakresu zmian zasobów w blokach obliczeniowych, których użyto w dokumentacji geologicznej i

projekcie zagospodarowania złoża. Inne błędy stwierdzane przez inspektorów w operatach ewidencyjnych to :

- niezachowanie numeracji i oznaczeń poszczególnych parceli lub bloków obliczeniowych, których użyto w dokumentacji geologicznej złoża kopaliny i projekcie zagospodarowania złoża,
- brak uzasadnienia powstałych zmian w zasobach złoża kopaliny, uzasadnienia kwalifikacji zasobów oraz uzasadnienia powstałych w okresie rozliczeniowym zmian z tytułu strat i lepszego rozpoznania złoża.
- przekroczenie zakresu eksploatacji ustalonego w planie ruchu.

Podsumowanie

Okręgowy Urząd Górniczy we Wrocławiu prowadzi nadzór i kontrolę nad ponad 300. odkrywkowymi zakładami górniczymi, eksploatującymi kopaliny na podstawie koncesji wydanych przez ministra do spraw środowiska, marszałka województwa oraz starostów. Charakterystyczne jest zróżnicowanie eksploatowanych złóż – od węgla brunatnego, kopaliny kruszywa łamane i bloki, po liczne złoża kruszywa naturalnego. Zróżnicowanie dotyczy także wielkości wydobycia (od ok. 10 mln t w przypadku węgla brunatnego do mniej niż 1 tys. t w przypadku złóż eksploatowanych na podstawie koncesji starostów). W minionym roku przeprowadzono kontrolę w 92. odkrywkowych zakładach górniczych (około 178 dni kontrolne) w zakresie gospodarki złożem. Przeprowadzone przez inspektorów Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu kontrole wykazują, że w większości przypadków gospodarka złożem jest prowadzona prawidłowo. Stwierdzane nieprawidłowości dotyczą głównie braku operatu ewidencyjnego lub błędów w jego sporządzeniu.

Fot. 1. Piękne słupy bazaltowe, Mikołajowice, Dolny Śląsk (fot. Miranda Ptak)
Fot. 1. The beautiful basalt pillars, Mikołajowice, Lower Silesia (fot. Miranda Ptak)

Literatura

- [1] Kasztelewicz Z., Ptak M. : *Wybrane problemy zabezpieczenia złóż dla odkrywkowej działalności górniczej*, Polityka energetyczna, Tom 12, zeszyt 2/2 2009 PL ISSN1429-6675
- [2] Kasztelewicz Z., Ptak M.: *Zabezpieczenie niezagospodarowanych złóż kopalni jako najważniejszy gwarant istnienia i rozwoju górnictwa odkrywkowego*, Przegląd Górniczy nr 8 (2012)
- [3] Kasztelewicz Z., Ptak M.: *Najważniejsze problemy górnictwa odkrywkowego na początku XXI wieku*, Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej, Studia i Materiały Nr 39/2011

Akty prawne

- 1. ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163, poz. 981)
- 2. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie dokumentacji mierniczo-geologicznej (Dz. U. Nr 29, poz. 1713)
- 3. rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w zakładach górniczych wydobywających kopaliny pospolite (Dz. U. Nr 109, poz. 962)
- 4. rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w zakładach górniczych wydobywających kopaliny podstawowe (Dz. U. Nr 96, poz. 858)
- 5. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 lutego 2012 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Dz. U. poz. 72)
- 6. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie operatu ewidencyjnego oraz wzorów informacji o zmianach zasobów kopaliny
- 7. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. z 2008 r. Dz. U. 25, poz. 105 z późn. zm.)

Ols-kepowo-dolinkowy

fot. A. Różycki